

Pořizování záznamů a podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení

*Výňatek z 23. všeobecné zprávy CPT,
publikované v roce 2013*

71. Výbor CPT už od počátku svého působení zdůrazňuje, že služby zdravotní péče v místech omezení osobní svobody mohou a mají významně přispívat k boji se špatným zacházením se zadržovanými osobami¹, a to prostřednictvím metodického zaznamenávání zranění a podávání zpráv příslušným orgánům.² Přesné a včasné pořizování záznamů a podávání zpráv o takových lékařských zjištěních³ významně usnadní vyšetřování případů možného špatného zacházení a přivedení pachatelů k odpovědnosti, což bude následně sloužit jako silný odstrašující prostředek proti páchání špatného zacházení do budoucna.

Výbor CPT věnoval zvláštní pozornost roli vězeňské zdravotnické péče v boji se špatným zacházením. Tato role se pochopitelně částečně vztahuje k možnému špatnému zacházení se zadržovanými osobami v průběhu jejich uvěznění, ať už je toto pácháno personálem nebo jinými zadržovanými osobami. Služby zdravotní péče v zařízeních, která jsou vstupními místy do vězeňského systému, mají však také významně přispět k prevenci špatného zacházení v době bezprostředně předcházející uvěznění, konkrétně když je člověk omezen na svobodě policií (a v širším slova smyslu všemi ostatními donucovacími orgány angl. *law enforcement agencies*, včetně tzv. *gendarmerie*).

72. Pokud jde o současnou situaci v otázce pořizování záznamů a podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení, pozorný čtenář zpráv výboru CPT jistě ví, že současný stav zdaleka není uspokojivý v mnoha státech, které výbor navštívil. Uplatňované postupy totiž ne vždy zajišťují, že zranění zadržovaných osob jsou zaznamenána včas; a pokud už jsou tato zranění zaznamenána, je to mnohdy činěno velmi povrchně. Kromě toho často neexistuje žádná záruka, že lékařská zjištění, která jsou zdokumentována, budou postoupena příslušným orgánům.

Na základě těchto zjištění došel výbor CPT k závěru, že by bylo užitečné v následujících odstavcích formulovat standardy, které k otázce pořizování záznamů a podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení vypracoval. Rozebrány jsou níže i další související otázky.

¹ Pozn.: český výraz pro „*detained persons*“

² Viz například odstavec 60 – 62 3. všeobecné zprávy CPT, CPT/Inf (93) 12.

³ Poznámka k překladu: Angl. pojem „*evidence of ill-treatment*“ je třeba v českém jazyce vnímat v širším smyslu, tedy nikoli jen trestněprávním (tj. jako poznatky, které prokazují nebo vyvracejí dokazovanou skutečnost a mohou být prostředkem k odhalení a zjištění trestného činu a jeho pachatele). Pojem je nutné chápat i ve smyslu lékařském, kterému odpovídá více právě překlad „*zjištění o špatném zacházení*“.

73. Je samozřejmostí, že osoby umístěné do věznice by měly být řádně vyslechnuty a fyzicky vyšetřeny zdravotnickým pracovníkem co možná nejdříve po jejich přijetí do zařízení. Dle názoru výboru CPT by měly být rozhovor/vyšetření provedeny do 24 hodin od přijetí osoby. Toto systematické lékařské vyšetřování nově příchozích je zásadní z několika důvodů; konkrétně, pokud je provedeno řádně, zajistí, že jakékoliv zranění dotyčné osoby – spolu se souvisejícími tvrzeními týkajícími se špatného zacházení – bude zaznamenáno bez zbytečného odkladu. Stejný postup by měl být dodržen, i pokud vězeň, který byl převezen zpět do policejní detence z důvodu vyšetřování, je navrácen do věznice; takové převozy jsou bohužel stále v některých státech navštívených výborem CPT běžnou praxí a mohou s sebou nést vysoké riziko špatného zacházení (viz odstavec 80). Lékařské vyšetření by mělo být bezodkladně provedeno rovněž u každého vězně, který byl zapojen do násilného konfliktu uvnitř věznice.

Krom věznic existují i další místa, kde se nacházejí osoby zbavené svobody, v nichž mohou být lidé drženi po delší dobu (tj. po více než pár dnů). To je například případ zařízení pro cizince omezené na svobodě podle cizinecké legislativy. V řadě zemí, které výbor CPT navštívil, mohou dále i jiné kategorie zadržovaných osob (např. pachatelé správních deliktů; osoby, na které byla uvalena vazba, které čekají na převoz do věznice nebo absolvují další vyšetřování) být drženy po delší dobu ve speciálních (angl. *arrest houses*) nebo dočasných zadržovacích zařízeních (angl. *temporary detention facilities*). Systematické lékařské vyšetřování nově příchozích by pak mělo být provedeno i na těchto místech.

74. Zpráva vyhotovená po provedení lékařského vyšetření, o němž bylo pojednáno v odstavci 73, musí obsahovat:

- i) popis tvrzení dotyčné osoby, která se týká lékařské prohlídky (včetně jejího popisu vlastního zdravotního stavu a jakýchkoli tvrzení o špatném zacházení),
- ii) plný popis objektivního lékařského nálezu založený na důkladném vyšetření,
- iii) lékařská pozorování ve světle i) a ii) naznačující shodu mezi vznesenými tvrzeními a objektivním lékařským nálezem.

Zpráva by také měla obsahovat výsledky dodatečně provedených vyšetření, detailní závěry odborných konzultací a popis způsobu ošetření zranění a dalších uplatněných postupů.

Lékařské vyšetření týkající se traumatických zranění by mělo být zaznamenáno na zvláštním formuláři připraveném pro tento účel spolu se schématy lidského těla, která umožní označování traumatických zranění. Tyto záznamy se pak uchovávají ve zdravotnické dokumentaci vězněné osoby. Dále je žádoucí, aby byly pořízeny fotografie zranění a následně byly taktéž založeny do zdravotnické dokumentace. Kromě toho by měl být veden zvláštní registr traumatických zranění, ve kterém by všechny typy pozorovaných zranění měly být zaznamenány.

75. Je důležité jasně rozlišovat mezi výše zmíněným lékařským vyšetřením a procedurou při předávání zadržované osoby do věznice. Druhý z uvedených postupů je spojen s vypracováním dokumentace spolupodepsané vězeňským personálem ve službě a policejní eskortou a případně i zadržovanou osobou. Viditelná zranění pozorovaná na vězni v okamžiku jeho předání do věznice budou obvykle v této dokumentaci zaznamenána.

Tento postup, i když se někdy provádí za přítomnosti člena vězeňského zdravotnického personálu, má administrativní povahu. Nemůže však za žádných okolností nahradit lékařské vyšetření, které bylo popsáno výše. Mimo to, vzhledem k přítomnosti policejní eskorty a úzkosti pociťované často v momentě nástupu do věznice, by vězni neměli být v této počáteční fázi dotazováni na původ jejich viditelných zranění. Záznam o zpozorovaných viditelných zraněních by měl být nicméně okamžitě doručen službě vězeňské zdravotnické péče.

76. Výbor CPT přikládá velký význam dodržování lékařského tajemství ve věznicích a jiných místech, kde se nachází osoby zbavené svobody. Stejně jako každé jiné lékařské vyšetření zadržované osoby musí být i lékařské vyšetření popsané v odstavci 73 prováděno mimo doslech – a pokud v konkrétním případě daný zdravotnický pracovník neurčí jinak – i mimo dohled nezdravotnického personálu. Tento požadavek v současné době zdaleka není naplňován ve všech státech, které výbor CPT navštívil.

77. Princip zachování lékařského tajemství se však nesmí stát překážkou, která by bránila podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení získaných v konkrétním případě zdravotnickými pracovníky. Pokud by se tak stalo, bylo by to obecně v rozporu s legitimními zájmy zadržovaných osob a společnosti jako celku.⁴ Výbor CPT proto zastává názor, že by mělo být povinností zdravotnických pracovníků pracujících ve věznicích a jiných místech, kde se nacházejí osoby zbavené svobody, automaticky předávat zjištěné informace o špatném zacházení. Taková povinnost již je sice právně zakotvena v mnoha státech navštívených výborem CPT, v praxi však často není plně dodržována.

V několika nedávných zprávách z návštěv doporučil výbor CPT přezkoumat existující postupy tak, aby bylo zaručeno, že pokud zdravotnický pracovník zaznamená zranění, která se shodují s tvrzeními o špatném zacházení vznesenými zadržovanou osobou, bude systematicky a neprodleně informovat příslušný orgán, a to bez ohledu na přání dotyčné osoby. Pokud je zjištěno, že zadržovaná osoba má na sobě zranění, která jasně naznačují, že s ní bylo špatně zacházeno (např. rozsáhlé podlitiny na chodidlech), a ona odmítá prozradit jejich příčinu nebo sdělit důvod nesouvisející se špatným zacházením, měla by být její tvrzení přesně zdokumentována a předána příslušnému orgánu spolu s úplným popisem objektivního lékařského nálezu.

78. „Příslušným orgánem“, kterému má být předána zpráva zdravotnického pracovníka, je v prvé řadě nezávislý orgán oprávněný k vyšetřování dané věci, případně i k podání obžaloby. Za další orgány, které by měly být informovány, lze označit orgány zodpovědné za vyšetřování kázeňských přestupků nebo orgány zodpovědné za monitorování situace osob zadržovaných v zařízeních, kde by mohlo docházet ke špatnému zacházení. Zpráva by taktéž měla být k dispozici dotyčné zadržované osobě a jejímu právnímu zástupci.

Mechanismus pro předávání zpráv příslušným orgánům se liší v každé zemi s ohledem na organizační struktury a nemusí zahrnovat přímou komunikaci mezi zdravotnickým pracovníkem a takovým orgánem. Zpráva může být předávána skrze hierarchii zdravotnických pracovníků (např. odbor zdravotnictví na úrovni ministerstva) nebo vedení zařízení, ve kterém konkrétní zdravotník pracuje (např. ředitel věznice). Ať už je aplikován kterýkoliv z postupů, je nutné zajistit rychlé předávání zpráv příslušnému orgánu.

79. V důsledku toho, že zprávy se musí podávat automaticky, jak je popsáno v odstavci 77, je nutné, aby zdravotnický pracovník zpravil dotyčnou zadržovanou osobu o existenci této povinnosti, vysvětlil jí, že sepsání takové zprávy je součástí souboru opatření, která usilují o prevenci špatného zacházení, a že odeslání zprávy příslušnému orgánu nenahrazuje podání stížnosti v náležité formě. Jako vhodná doba ke sdělení této informace zadržované osobě se jeví období od chvíle, kdy daná osoba začne tvrdit, že byla vystavena špatnému zacházení nebo je zjištěno, že má na sobě zranění, která špatnému zacházení nasvědčují.

Pokud bude uvedený postup proveden citlivě, většina dotyčných zadržovaných osob nebude předání informací o špatném zacházení odmítat. Pokud jde o ty, kteří se budou stále zdráhat, v jejich případě může zdravotnický pracovník omezit obsah zprávy toliko na uvedení objektivního lékařského nálezu.

⁴ Pro popis problémů, kterým mohou čelit zdravotničtí pracovníci pracující na místech, kde se nacházejí osoby zbavené svobody, viz odstavce 65 – 72 Istanbulského protokolu z roku 1999 (Zásady pro účinné vyšetřování a dokumentaci mučení a jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání).

80. Při předávání lékařských zjištění o špatném zacházení příslušným orgánům musí být zajištěny účinné prostředky k ochraně osoby, které se zpráva týká, i jiných zadržovaných osob. Například, vězeňský dozorce, který byl údajně do špatného zacházení zapojen, by měl být přeložen k výkonu práce nevyžadující denní kontakt s vězni, dokud nebude znám výsledek vyšetřování. Pokud potenciální špatné zacházení souvisí s jednáním spoluvězňů, mělo by být pro dotyčnou zadržovanou osobu zajištěno jiné ubytování. Pochopitelně, pokud se zpráva týká potenciálního špatného zacházení ze strany příslušníků policie, zadržovaná osoba by za žádných okolností neměla být vrácena do jejich moci. Výbor CPT je obecně toho názoru, že by se mělo usilovat o ukončení praxe navracení vězňů na policii za účelem vyšetřování; zejména další výslechy dotyčných osob, jež mohou být nezbytné, by měly být prováděny v prostorách věznice.

81. Výbor CPT doporučuje, aby byla kromě podávání zpráv o jednotlivých případech, ve kterých byla získána lékařská zjištění o špatném zacházení, monitorována i všechna traumatická zranění vzniklá z různých příčin a aby o nich byla pravidelně podávána zpráva příslušným orgánům (např. vedení věznice, orgány ministerstva) skrze anonymní statistiky. Takové informace mohou být neocenitelné pro účely identifikace problémových oblastí.

82. Za účelem zajištění dodržování výše uvedených standardů by měl být nabídnut zdravotnickým pracovníkům pracujícím ve vězeních a na dalších místech, kde mohou být osoby zadržovány po delší dobu, speciální výcvik. Nejen že by se zdravotničtí pracovníci měli v rámci výcviku učit jak správně dokumentovat a interpretovat zjištěná zranění a měli by získat informace o povinnosti předávat zprávy příslušným orgánům a o souvisejících postupech, ale měli by se učit i techniky vedení rozhovoru s osobami, které mohly být podrobeny špatnému zacházení.

Bylo by také vhodné, aby zdravotničtí pracovníci získávali v pravidelných intervalech zpětnou vazbu ohledně opatření přijatých příslušnými orgány na základě zpráv, které jim předali. Toto by mohlo napomoci zvýšit jejich citlivost k některým otázkám, čímž by se i mohly zlepšit jejich schopnosti zaznamenávání a interpretace zjištěných nálezů. Obecně, zpětná vazba poslouží také jako připomínka důležitosti tohoto aspektu jejich práce.

83. Dříve než je provedeno systematické lékařské vyšetření popsané v odstavci 73 stráví často zadržované osoby za účelem výslechu a dalších vyšetřovacích postupů určitý čas na policii. V průběhu této doby, jejíž délka se může lišit v závislosti na konkrétním právním systému - od několika hodin do jednoho nebo více dnů, je zde zvlášť velké riziko špatného zacházení. Výbor CPT proto doporučuje, aby pro tuto dobu existovaly zvláštní záruky, včetně práva na přístup k lékaři.⁵ Jak výbor opakovaně zdůraznil, požadavku osoby v policejním (či obdobném, angl. *gendarmerie*) omezení svobody na návštěvu lékaře by mělo být vždy vyhověno. Příslušníci policie by neměli rozhodovat, zda žádosti vyhoví.

84. Zpráva sepsaná po provedení každého lékařského vyšetření osoby v policejním (či obdobném, angl. *gendarmerie*) omezení svobody by měla splňovat požadavky stanovené v odstavci 74, a důvěrnost vyšetření by měla být zaručena tak, jak je popsáno v odstavci 76. Povinnost předávat automaticky informace uvedená v odstavci 77 by se měla uplatnit vždy, pokud je v průběhu vyšetření získáno lékařské zjištění nasvědčující špatnému zacházení. Všechny tyto podmínky by měly být dodržovány nehledě na to, zda dotyčný zdravotnický pracovník byl povolán na základě požadavku zadržované osoby nebo je přítomen z iniciativy policie.

Konkrétní způsob plnění povinnosti podat o případu zprávu by měl v takových případech vycházet z naléhavosti situace. Zdravotnický pracovník by měl svou zprávu odeslat přímo a okamžitě orgánu, který je v nejvhodnější pozici k tomu, aby mohl rychle zasáhnout a zastavit jakékoliv probíhající špatné zacházení; o jaký orgán se bude jednat, bude záležet na právním systému a konkrétních okolnostech daného případu.

⁵ Mezi další základní záruky patří právo oznámit své zadržování třetí osobě dle svého výběru a právo na přístup k právnímu zástupci.